

УДК 655.254.22

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИДАВЦІВ-РЕДАКТОРІВ

Я. В. Прихода, М. І. Женченко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики,
вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна*

У статті розкрито досвід застосування інноваційних методів організації навчального процесу в курсі «Книжкові видання» для майбутніх видавців та редакторів. Виявлено, що найефективнішим є поєднання контекстного і проблемного навчання. Запропоновано способи активізації навчального процесу в підготовці видавців-редакторів. Обґрунтовано потребу співпраці викладачів, студентів і роботодавців, національної мобільності.

Ключові слова: *інноваційні методи навчання, видавці-редактори, освітні технології, педагогічні техніки.*

Постановка проблеми. Вхідження України у світовий освітній простір вимагає нових підходів до кожного кроку навчального процесу, його чіткої спрямованості на професійну підготовку, на перспективний запит роботодавців. Зміни у вищій школі й у видавничому цеху настільки динамічні, що викладачам доводиться щороку змінювати чи оновлювати не тільки програми, а й форми роботи з майбутніми фахівцями, оволодівати і педагогічними, освітніми, навчальними інноваційними технологіями, і видавничими та редакторськими водночас. Досвіди результативної організації такого навчання потрібно вивчати і шукати нових навчальних практик і педагогічних технік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми вишколу майбутніх видавців і редакторів були темою обговорення у статтях Д. Бережньої [1], Т. Борко [2], Н. Зелінської, Е. Огар, Ю. Фінклера, Н. Черниш [8, 3], І. Миклушка, Г. Ковалишин [3], Я. Приходи [6], М. Тимошика [7], С. Фіалки [9] тощо. У науковій літературі окреслено комплекс проблем, на які потрібно звертати увагу в навчальному процесі, щоб оснастити майбутніх фахівців відповідними компетенціями, є спроби описати конкретні досвіди навчання, однак, їх ще мало. А якраз досвід з наступним вивченням його ефективності може бути корисним для застосування якщо не повністю, то хоча б його фрагментів. Ще не маємо чітко сформульованих вимог від цеху як замовлення на майбутнє. Утім цеховий і навколоцеховий простір настільки змінюється, що, можливо, й не готовий виставити комплексу нових компетенцій для свого майбутнього потенційного працівника. Нам потрібні прогностичний аналіз, співпраця всіх, хто перебуває/буде перебувати на цьому полі культурних індустрій.

Мета статті — описати інноваційні навчальні технології у навчанні майбутніх видавців-редакторів на прикладі курсу «Книжкові видання» на кафедрі видавничої справи та редагування КНУ імені Тараса Шевченка.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Всесвітній декларації з вищої освіти для XXI століття: підходи і практичні заходи [2] зокрема наголошено на інноваційних підходах до навчального процесу. Серед них передусім критичне мислення і креативність, перехід від лекційної моделі викладання до педагогічної взаємодії і співпраці зі студентом — активним творцем нових знань, а не пасивним споживачем інформації.

Нове бачення парадигми змісту освіти, який має бути орієнтований на студента та його (і фахову) активність спонукало викладачів курсу «Книжкові видання» по-новому підійти до організації навчального процесу. Зауважмо, що низка студентських проєктів у попередні роки була цікава, оригінальна, і здавалось, успішна. Студенти працювали з контентом, який давали викладачі, типові моделі його організації, структуризації і перетворення на готовий продукт були прогнозовані й зазвичай традиційні. Утім аналіз комплексу проблем на світовому та українському видавничому полі, нових тенденцій, нових підходів і вимог до майбутніх видавців-редакторів (а почасти й фахових працівників для креативних індустрій) спонукав нас до пошуку інших форм роботи, таких, які б охоплювали ширший спектр знань, навичок, умінь наших молодших колег. Працювати на випереджування, працювати в тісному зв'язку з цехом не тільки українським, а й світовим, такий був висновок нашого моніторингу навчальних та цехових проблем і тенденцій.

У вимогах роботодавців до майбутніх фахівців зазначено таку послідовність компетенцій :

- стратегічне, критичне та аналітичне мислення;
- креативність;
- IT-грамотність;
- знання іноземних мов;
- емоційний інтелект;
- навички працювати в команді;
- здатність швидко навчатися;
- вміння працювати під тиском / стресостійкість;
- грамотна письмова та усна мова;
- когнітивна гнучкість;
- ініціативність.

Саме так вибудований запит на фахівця майбутнього дав нам ключ до моделювання інноваційного формату навчальної дисципліни «Книжкові видання» для студентів другого курсу. Для формування описаних компетенцій, а в контексті нашого фаху — це передусім вміння аналізувати глобальні трансформації у світовому книговиданні, креативно адаптовувати світовий досвід на рідному ґрунті, працювати з фаховою англійською термінологією — було запропоновано студентам підготувати книжкове видання у формі дайджесту-конспекту (поширений тип видань у західній практиці) на основі фахових англійських електронних та друкованих видань: Book Business Magazine, Digital Book World, Publishing Perspectives, Publishers Weekly, ForeWord Reviews, Independent Publisher Magazine, International Digital Publishers Forum, Library Journal. Ці видання було обрано не випадково. Вважаємо, що май-

бутній видавець-редактор повинен з перших курсів навчання в університеті занурюватись у світовий фаховий простір, розуміти, що там відбувається, хто на перших позиціях, які тенденції на майбутнє. Навчати бути «повним» фахівцем — це один із перших важливих кроків у навчальному процесі. Фахівець має вчитися професійної мови, професійного вислову, професійно критично аналізувати тексти і контексти, вибудовувати свої стратегії. На професійну повноту/цілісність майбутнього фахівця має бути скерована кожна навчальна дія, особливо в роботі над проектом. Проектна робота — це передусім робота в команді. Команди студенти створюють самостійно. Тут, однак, варто зауважити, що не завжди вдається сформувати команди, чимало студентів обирають індивідуальні проекти. Це, на нашу думку, свідчить про те, що серед студентів щораз більше індивідуалістів, вони хочуть демонструвати свою креативність без інших. Якщо зважити, що компетенція *вміння працювати в команді* з перших позицій у світових класифікаторах компетенцій зійшла на нижчі, то наша практика це підтверджує (цікава тема для дослідження, особливо в контексті того, що записано у Всесвітній декларації з вищої освіти для XXI століття: підходи і практичні заходи, треба пам'ятати, що частина студентів — це ті, хто створюватиме робочі місця). Дві групи студентів обрали різні варіанти роботи: в одній — майже всі проекти були індивідуальні, в іншій — навпаки, всі колективні, тільки один індивідуальний.

На **першому етапі** вивчення курсу студенти здобули знання з:

- типології книжкових видань;
- методики композиційного, фактологічного, мовностилістичного редагування книжкових видань;
- особливостей підготовки до друку зображувального і табличного матеріалу.

Цей загалом теоретичний блок дав студентам розуміння алгоритму роботи над майбутнім виданням.

Другий етап, ми його назвали занурення. Студенти вдома читали журнали, визначали тему, яка їх цікавить, і добирали матеріал. В аудиторії вони представляли свій вибір. У процесі представлення виявлялось, що теми потрібно скоригувати, бо вони, наприклад, повторюються, або наперед відомо, що буде мало матеріалу. Презентаційне заняття було інформаційно насичене, студенти захопливо ділились зібраним матеріалом. Прибуток знань був високий. Інформація про видавничий ринок та його тенденції наповнила аудиторію, фаховий світ був реально перед очима кожного, обличчя видавців, редакторів, які живуть і працюють на різних континентах. У цьому міжнародному багатоголосі розпочалось занурення студентів у професію, у тренди світової видавничої галузі. Робота викладача тут максимально сконцентрована, він мусить знати, що пишуть ті чи ті видання, бути в темі тем, які обрали студенти, бачити проблемні місця в доборі текстів, у перекладі. Викладачі також обирали свою тему.

Третій етап – вилушування сенсів, робота з текстом, його реферування, переклад. Студенти одержали вимоги до реферування текстів, оформлення їх у дайджести-конспекти. Робота з великою кількістю матеріалу, з «великими даними», та ще англійською мовою, була дещо складна для студентів. Утім, вважаємо, що це надзви-

¹ За матеріалами: *Future for Jobs Report // World Economic Forum, 2016.*

чайно важлива компетенція для видавця-редактора і студенти, врешті, досить успішно виконали це завдання (згодом визнали її високоприбутковою щодо нового знання). Були проблеми з перекладом. Не всі студенти легко могли перекласти фахові тексти, бракувало не просто знання лексики, а й реалій, вправності вислову рідною мовою. Викладачі ознайомили студентів з різними підходами до перекладу, особливостями перекладу для реферативного тексту. Чи можна користуватись комп'ютерним перекладом, — запитували студенти. Відповідь викладачів була ствердною (не варто забороняти, тільки власний досвід переконує). Згодом студенти самі відмовились від такого перекладу. Робота над перекладом була найскладнішою. Виявилось багато незрозумітих правописних проблем, термінологічних. Спільний пошук відповідей дав змогу сформувати проблемний банк даних для редактора, термінологічний банк. На заняттях виникало багато дискусій, суперечок. Комплекс знань і навичок у процесі роботи над текстами — це той фундамент, на якому згодом виросте фахівець. Хай не все вдавалося, але студенти вчилися бачити, виявляти, навіть інтуїтивно відчувати складні місця. Презентація текстів і проблем їх перекладу та редагування відбувалась на екрані. Тому всі студенти брали участь в обговоренні, проблеми одного ставали проблемою всіх. До цієї роботи доцільно залучати також викладачів англійської мови як консультантів. Очевидно, це потрібно обумовити на початку семестру.

Четвертий етап — розроблення оригінал-макета, створення власне книжкового видання. На цьому етапі проекту студенти працювали над дизайном обкладинки, оформляли вихідні відомості, вихідні дані. Верстання, коректуру студенти виконували як самостійну роботу вдома. На заняттях відбувалось тільки обговорення уже готового продукту.

П'ятий — підсумковий етап — практична конференція, на якій студенти обох груп презентували свої набутки: перекладні книжкові проекти на вельми цікаві теми: «Гендерна проблематика у світовій видавничій індустрії», «Інтерактивна дитяча та навчальна книга у європейському видавничому просторі», «Література Yung adult», «Світові тенденції цифрового самвидаву» та інші.

На курс студенти написали позитивні відгуки, відзначили ефективність такої роботи, високу інформативність, фахову проблемність, реальність, потрібність, новизну знань. Їм сподобались взаємодія і співпраця з викладачами як з колегами, конкретність і потрібність знань з фаху, їх перспективність. Наголосили також на результативності практичної конференції, на якій вони здобули нові знання від своїх колег, навчилися ділитись своїми, дискутувати, кооперуватись навколо тих чи тих тем.

У процесі роботи над цим проектом студенти набули таких навичок:

- моделювати концепцію майбутнього книжкового видання;
- вивчати контент онлайн-ресурсів та добирати матеріали відповідно до обраної тематики;
- перекладати фахові англомовні тексти;
- аналізувати великі масиви інформації та готувати реферати-конспекти у контексті розвитку популярного напрямку «великі дані»;
- редагувати переклади;
- презентувати готовий видавничий продукт.

Такий підхід результативний, бо студенти не лише вчаться створювати книжкове видання, а й одночасно розширюють фахові знання, ознайомлюються з трендами світової індустрії, поліпшують свої знання фахової англійської та української мов, входять у фахове поле глобалізаційних видавничих інновацій. До того ж, серія книжкових видань «Світові тренди видавничої індустрії», яку започаткували студенти другого курсу 2015/16 року навчання, може бути використана у вивченні дисциплін «Видавнича справа за кордоном», «Інновації видавничої справи», «Сучасні тренди видавничої галузі» та інших. Отже, цей навчальний проект став пропедевтичним для наступних курсів.

У курсі «Книжкові видання» на третьому курсі роботу було організовано за проектним методом у форматі «Навчання через діяльність». Сенс цього курсу в тому, аби донести студентам, що в цифровому середовищі книга змінюється, трансформується, перетворюється, набуває нових форм і можливостей, але залишається КНИГОЮ! Зважаючи на це, студенти повинні вміти бачити книжкові видання в контексті мультиплатформного та мультиформатного виробництва заради формування кросканальної комунікації з читачем. Мультимедійні, кросканальні видання, що є звичними практиками для західного видавничого ринку, в українському видавничому просторі — це поки що поодинокі інноваційні, переважно навчальні, проекти (видавництва «Навчальна книга Богдан», «Ранок», EdEra, Gutenberg), в яких відчувається брак фахівців з цілісним та концептуальним баченням підготовки до друку такого типу видань.

Майбутні видавці-третьоккурсники на заняттях також працюють за проектним методом та створюють мультиформатні (версія для поліграфічного відтворення, інтерактивний pdf, flash, epub) навчальні КНИГИ 2.0 з редакторського фаху для редакторів-практиків, викладачів і колег-студентів. Студенти здобувають знання з особливостей організації мультиплатформного книжкового виробництва, типології книжкових видань у цифровому медіасередовищі, психологічних основ сприйняття аудиторією мультимедійного контенту, форматів електронних книжкових видань та технологічних платформ для їх поширення.

Робота над проектом супроводжується майстер-класами викладачів та запрошених фахівців.

Електронні версії навчальних видань доступні студентам на сайті кафедри (http://journ.univ.kiev.ua/vsr/?page_id=1105). Протягом 2014/15 та 2015/16 навчальних років підготовлено такі інтерактивні тексти лекцій та навчальні посібники:

1. Редагування інтернет-ЗМІ : текст лекції / упоряд. Б. Бойчук, Д. Панчук. — Київ : ВСР, 2015. — 32 с.
2. Мультимедійний контент в інтернеті: створення та редагування : текст лекції / упоряд. Д. О. Льченко, Н. Г. Ковальчук, К. О. Козяр. — Київ : ВСР, 2015. — 20 с.
3. Редагування періодичних друкованих видань: текст лекції / упоряд. В. Ковальська, О. Самойленко. — Київ : ВСР, 2015. — 44 с.
4. Редагування текстів у кіновиробництві : текст лекції / упоряд. С. О. Задко. — Київ : ВСР, 2015. — 30 с.
5. Редагування реклами : текст лекції / упоряд. Д. О. Коротка, Т. В. Куденко. — Київ : ВСР, 2015. — 22 с.

6. Михайленко А. С. Редагування телевізійних новин : текст лекції. — Київ : ВСР, 2015. — 46 с.
7. Редактор навчальної літератури : навч. посіб. / Олена Кріт, Тетяна Починок, Наталія Савенко, Юлія Хоменко. — Київ : ВСР, 2015. — 48 с.
8. Редактор наукової літератури : навч. посіб. / Юлія Клебан, Вікторія Мельничук, Катерина Мурза, Катерина Пасічник. — Київ : ВСР, 2015. — 52 с.

Зауважмо, що серед проектів — два індивідуальні. Це бажання студентів. Не завжди варто наполягати на колективних проектах, індивідуальна відповідальність також дуже повчальна й ефективна.

У процесі роботи над цими книжковими проектами студенти набули таких навичок:

- адаптувати контент для його поширення на різних медійних платформах;
- застосовувати новітні цифрові технології у книжковому виробництві;
- добирати та готувати аудіовізуальний контент з урахуванням психологічних особливостей читацького сприйняття;
- працювати в команді;
- комунікувати з авторами, співробітниками-фрілансерами, представниками фахового середовища.
- використовувати онлайнві інструменти для проект-менеджменту (програми Slack, Trello, Worksection та інші).

Особливість цього проекту в тому, що серед іншого, започатковано блок відеоінтерв'ю з редакторами та видавцями, який згодом стане самостійним навчальним матеріалом. Робота викладача з таким проектом надзвичайно затратна в часі, в ресурсах, але результативна для студентів.

Цього навчального року 2016/17 у «Книжкових виданнях» на третьому курсі розпочато роботу з двома книжками видавництва EdEra. Студенти працюють над підручниками «Фізика» та «Історія України». Проект амбітний для студентів, але дуже відповідальний і клопітний для викладачів. Досвід у процесі набування.

Висновки. Сучасний редактор, видавець — це не просто людина, яка вміє зредагувати текст, зверстати його і видати. Це передусім, як пише С. Фіалка, високоосвічена особистість, праця якої базується на глибоких знаннях національної та світової культури, особистих досягненнях в інформаційній діяльності, економічних потребах, умінні формувати світовий інформаційний простір та швидко адаптуватися до змін і розвитку в соціально-культурній сфері. [9, с. 195]. Це визначення можна доповнювати. Утім зазначмо, що підготувати такого фахівця нелегко. В університеті можемо його тільки скерувати його у правильному керунку, дати йому набір *інноваційних* інструментів, власним прикладом показати важливість цього фаху серед інших, його високу соціокультурну місію; через різність і зіткнення ідей, поглядів, думок, через спільне творення нових знань, пошук відповідей на проблеми і виклики ініціювати майбутніх фахівців на участь у динамічних змінах в оволодінні фахом і в його розвитку.

Без інноваційних моделей навчання, без зважання на особливості аудиторії позитивного результату чекати марно, принаймні в університеті. Наш досвід дає підстави стверджувати, що ефективним у готуванні майбутніх видавців-редакторів є поєднан-

ня, контекстного і проблемного навчання. Максимальне занурення студента у фаховий контекст, поєднання навчальної, наукової і практичної компоненти водночас, з одного боку, і з другого — поєднання академічної навчальної, навчально-професійної та квазіпрофесійної діяльності. Проблематизація навчання спонукає студентів (і викладача також) до невинного самостійного пошуку розв'язків, моделювання виробничих ситуацій, креативних дій, рівноправності в навчанні. У цьому контексті важливо говорити і про підвищення кваліфікації викладачів, які «мають бути не тільки джерелом знань, а й дбати про те, щоб прищеплювати студентам уміння вчитися, вміння брати на себе ініціативу»[4]. У запровадженні інноваційних елементів особлива увага має бути зосереджена на міжнародному досвіді, на його одомашнюванні, на компаративістичних підходах.

Для подальших досліджень пропонуємо інтенсифікаційні чинники навчання, комбінації різних методів професійного вишколу видавців-редакторів, педагогічні методики, моніторингу ефективності сприйняття тих чи тих навчальних методів і засобів, вивчення запитів роботодавців на майбутнього працівника. Такі дослідження можна здійснювати комплексно на базі кількох навчальних закладів. Варто також започаткувати й розвивати національну мобільність студентів, спільні проекти. Гуртування викладачів кафедр видавничої справи та редагування, роботодавців і студентів може бути в перспективі дуже результативним, від чого здобудуть всі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережньова Д. Специфіка функціональних обов'язків носіїв редакторських професій // Український інформаційний простір. — 2013. — Ч. 2. — С. 228–234.
2. Борко Т. М. Проблеми підготовки редакторів в українських виданнях // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. — 2014. — Вип. 75. — С. 53–56.
3. Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи : наук.-практ. збірник / упоряд. Е. І. Огар. Львів: Аз-Арт, 2002. — 276 с.
4. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры // <http://pehea.in.ua/inshi-programni-dokumenty/1vsesvi/>.
5. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова. Київ, 2014. — 262 с.
6. Прихода Я. Редактор у системі соціальних комунікацій // Вісн. Кн. палати. — 2011. — № 12. — С. 18–20.
7. Тимошик М. С. Редакторські посади у видавництві: фахові вимоги та функціональні обов'язки // Електрон. б-ка Ін-ту журналістики / Ін-т журналістики Київ. Нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. — Текст. дані. — Київ, 2015. — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1665> (дата: 20.09.2015).
8. Зелінська Н. В. Сучасний редактор : проблеми професійного вишколу / Н. В. Зелінська, Е. І. Огар, Ю. Е. Фінклер, Н. І. Черниш // Наук. зап. Ін-ту журналістики. — 2002. — Т. 7. — С. 10–22.
9. Фіалка С. Сучасні технології навчання в редакторській освіті // Наукова школа Романа Іванченка: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції [Електронний ресурс]. — Електрон. дані. — К. : НТУУ «КПІ», 2015. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Назва з екрана. — С. 184–197.

REFERENCES

1. Berezhnova D. Specificity functional duties media editorial professions // Ukrainian information space. — 2013. — Part 2. — С. 228–234.
2. Borko TN Problems of editors in the Ukrainian media /// Visn. Zhytomyr. state. Univ them. Ivan Franko. — 2014 — Vol. 75. — С. 53–56.
3. Publishing industry and shots: achievements, problems, prospects: nauk. and practical. collection / compilation. E. I. Ogar. — Lviv: Az-Art, 2002. — 276 p.
4. Vsemynaya Declaration on Education for the XXI century: approaches and praktycheskye Measures // <http://ipehea.in.ua/inshi-programni-dokumenty/1vsesvi/>.
5. The method of teaching in higher education: teach. guidances. / AV Malykhin, IG Pavlenko, A. A. Lavrentyev, G. I. Matukova. — Kyiv, 2014. — 262 p.
6. Prykhoda Y. Editor in system of social communications // Visn. Book. Chamber. — 2011. — № 12. — С. 18–20.
7. Tymoshyk M. C. Editorial positions in publishing, professional requirements and functional duties // Email. b-ka Inst Journalism / Journalism Institute of Kyiv. Nat. Univ them. Taras Shevchenko. — Text. data. — Kyiv, 2015. — Access: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1665> (date: 09.20.2015).
8. Zielinska N. V. Contemporary Editor: Problems of professional training / N. V. Zielinska, E. I. Ogar, J. A. Finkler, N. I. Chernysh // Science. app. Inst journalism. — 2002. — Т. 7. — P. 10–22.
9. Fialka S. Modern technology training in editorial education // Scientific School Roman Ivanchenko: Proceedings of the Third International Scientific Conference praktychnoyi [electronic resource]. — Email. data. — Kyiv: NTU «KPI», 2015. — 1 electron. opt. disk (CD-ROM); 12 cm. — The name of the screen. — С. 184–197.

INNOVATIVE METHODS OF TRAINING FOR PUBLISHERS, EDITORS

Ya. V. Prykhoda, M. I. Zhenchenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
The Institute of Journalism,
36/1 Melnikova St., Kyiv, 04119, Ukraine
prykhoda@yahoo.com, mizhenchenko@gmail.com*

The article describes the experience of innovative methods of educational process in the course «Book Publication» for future publishers and editors. Found that the most effective is a combination of context and problem-based learning. Offers the methods of activation of learning process in the preparation of publishers and editors. Substantiates the need for national mobility and cooperation between teachers, students and employers.

Keywords: *innovative teaching methods, editors, publishers, educational technology, educational technology.*

Стаття надійшла до редакції 09.09.2016.

Received 09.09.2016.